

léleknek azokat a tényezőit, melyeknek a magyar társadalom kialakulására, alkotó elemeinek meghatározására hatásuk van.

Mindezzel nyilvánvalóan nagy feladatra vállalkozott. Amióta ugyanis nálunk is az érdeklődés középpontjába került a társadalom, azóta addigi szegényes társadalomismereti irodalmunk annyira megsokszorozódott, hogy nem csekély figyelemre és állandó bírálatra volt szükség ahhoz, hogy e társadalomleírás számára kiválogathassa a legjellemzőbb s egyben megbízható anyagot.

Szerzőnk azzal is jó szolgálatot teljesített, hogy utalásainál tekintettel volt e mű olvasóira. Irodalmi jegyzeteiben, — a tárgyalás sorrendjében, — főleg olyan munkákra utal, amelyek tanügyi emberek számára hozzáférhetők.

Azt akarjuk, — hangsúlyozza szerzőnk, — hogy lehető sokan gondolkozzanak társadalmi jelenségeinken és elemezve őket jussanak annak felismerésére, hogy társadalmunk egészséges átalakítása nélkül nem erősödik meg állami létünk s az új Európában is nehezebben találjuk meg helyünket.

Váradi József.

Schwartz Erzsébet: Magyarországi latin grammatikák² és szótárak a XVI. században. Budapest, 1942. 8-r., 115 lap.

Értekezésében a szerző igen érdekes témát dolgoz fel, de csak tűrhető eredménnyel. A dolgozat legsikerültebb része még az, ahol Sylvester János, Honterus János és Molnár Gregorius grammatikáit részletesebben ismerteti, forrásaikat vagy mintáikat kimutatja és jelentőségüket méltatni próbálja. Hasonlóképpen a hazai latin-magyar szójegyzetekről szóló fejezet is használható, azzal, hogy az eddigi kutatásokat összefoglalja. De már ebben is találhatóak elcsúszott részek, főként a méltatásban (pl. Pesthy Gábor). A bevezető rész ellenben, amelyben »a latin oktatás történetéről« és »a grammatika történeti áttekintéséről« szól, egészen vázlatos és elnagyolt: a fejlődést, de még csak a történeti folyamatosságot sem tudja megrajzolni, hiányok is vannak benne (pl. Beda, Alkuin) Ha Paulsen könyvét (*Geschichte des gelehrten Unterrichtes, I.*) ismerte volna, alkalmasint ezt a részt másként írja meg. Az iskolák olvasmányi anyagát tárgyaló fejezet is gyöngye: ez a részlet egyébként is csak laza szálakkal függ össze az értekezésnek a címben is megjelölt tárgyával és inkább külön feldolgozást érdemelne. A szerző itt voltaképpen csak kivonatolja Fináczyt anélkül azonban, hogy a pedagógiai szempontokat figyelembe venné. Ez a hiány az értekezésen végig megállapítható. A szerzőnek különösen az összefoglalásokban és a befejezésben alkalmas lett volna valamelyest pedagógiailag is — a korabeli iskola és a tanulás szempontjából — lemélni a tárgyalt grammatikák és szótárak jelentőségét. Ebből semmit sem kapunk, az összefoglalások azzal, hogy folyton a mai állapotot veszik az összehasonlítás alapjául, egészen tökéletlenek. A szerző ezekben egyébként is folyton ismétli magát.

A témáért ílymódon valóban kár: a szerző nem sokat hozott ki belőle. A dolgozatnak mégis érdeme, hogy nyelvtani szempontból rávilágít XVI. századbeli iskolai grammatikáinkra, tárgyalja diszpozíciójukat, a nyelvtani kategóriákról adott meghatározásaikat, bemutat egy-két szemelvényt nyelvtani paradigmáikból és megállapítani törekszik, hogy esetenként mi az új bennük s mennyiben függenek mintáiktól.

I. p.